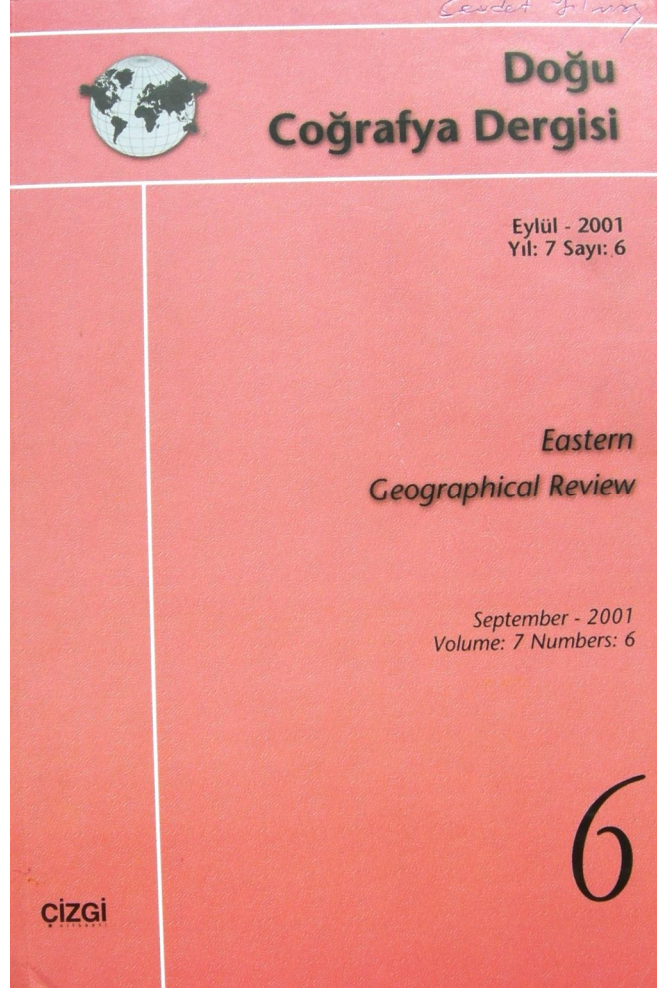




CEVDET YILMAZ (2001) “*Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü- The Stone Roof Cover of Wooden Rural Houses in the Sinop-Kastamonu Areas*”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı: 6, (163–186), Erzurum.

SİNOP-KASTAMONU YÖRESİ AHŞAP KIR MESKENLERİNDE TAŞ ÇATI ÖRTÜSÜ

Cevdet YILMAZ

19 Mayıs Ünv. Fen Edebiyat Fak., Coğrafya Bölümü, Samsun.
cyilmaz@omu.edu.tr

Özet

Araştırma sahası Karadeniz Bölgesi'nin Sinop-Kastamonu illeri kıyı kuşağında yer almaktadır. Yörenin geleneksel ahşap kır meskenleri, çevredeki zengin orman örtüsünden faydalanılarak kestane, göknar, gürgen, kayın, vb. ağaçlardan inşa edilmiştir. Bu meskenlerin orijinal çatı örtüsü tabakalı şistlerdir. Kırsal meskenlerin içinde bulundukları coğrafi çevreden temin ettikleri ve örtü malzemesi olarak kullandıkları tabakalı şistler yörede başlıca üç kaynaktan temin edilmektedir. Bunlar: Deniz kıyılarındaki falezler, akarsular tarafından yarılmış vadilerdeki tabakalı yapılar ve sahilden uzak iç kesimlerdeki yüksek köylerde yol açmaları veya heyelanlar sonucu ortaya çıkan ana kaya yüzeyleridir.

Yaklaşık 30 yıl öncesine kadar yöredeki kırsal meskenlerin büyük bir kısmı tabakalı şistlerle örtülü iken, kiremit ve sac gibi çağdaş yapı gereçlerinin köylere girmesi ile bu özellik değişmeye başlamış, bir kültürel çekicilik olan taş örtü hızla yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Abstract

The Stone Roof Cover of Wooden Rural Houses in the Sinop-Kastamonu Area

The investigation area is situated in the Sinop-Kastamonu district in the west part of the Black Sea Region in Turkey. The traditional wooden houses of investigation area are constructed from timbers which are generally made of chestnut, fir, hornbeam, beech, etc. The roofs of these houses are covered with shale stones. Slate is a dark gray rock that can be easily split into thin layers. These roofs weigh from 25 to 50 tons, keeping the timbers tightly wedged in place.

The timber of the rich forestry environment provides wood for house construction. On the other hand, the roof of a typical house is covered with thin layer stone (schist or shale) which is the reservoir of the region. The material (schist or shale) used for roof cover is obtained from three sources (as follows); a) From bedrocks released out during motor-way construction, b) From stratified schist within the rocky layers through the vales, c) From the cliffs on coastline.

About 30 years ago the roofs of the houses were covered with such material, but in time it has been rapidly replaced with tile and sheet-iron as a result of industrialized construction materials on the roofs in the region. It is advisable that the existing stone roofed wooden houses should be preserved for the next generation and saved as cultural heritage.

Giriş

Yerleşmeler ve onları oluşturan meskenler, insanların doğal çevre üzerinde meydana getirdikleri en önemli beşerî eserlerdir. Diğer yandan, meskenler inşa edildikleri çevrenin şartlarını aksettirdikleri ölçüde coğrafi bir anlam ve önem taşırlar. Bu nedenle coğrafyacılığı ilgilendiren konutlar; yapı malzemesi, şekli ve muhtelif kısımlarının tertip tarzı ile içinde bulundukları coğrafi şartların etkisini taşıyan ve bu etkiyi yansıtan meskenlerdir. Meskenlerin şekil ve yapı malzemeleri üzerinde etkili olan unsurlar *fizikî* ve *beşerî* faktörler olarak iki başlık altında özetlenebilir.

Fizikî faktörler denilince ilk akla gelenler; iklim elemanları, toprak, bitki örtüsü, rölyef, eğim, yükselti, jeolojik yapı, litoloji ve çevrede bulunan bol ve ucuz, hatta bedava yapı malzemeleridir. Yapı gereçleri de kendi içlerinde (yine fizikî olarak) iki gruba ayrılabilir. Bunlardan *birincisi*; yerin doğal yapısı ile ilgili olan *mineral (inorganik) kaynaklar* (toprak, kil, balçık, şist, kalker gibi çok çeşitli taş türleri ve kum, çakıl, çimento, vd.), *ikincisi* ise; *biyolojik (organik) kaynaklardır*. Bunlar da; ahşap ve türevleri (tahta, hartama, kalas, mertek, direk, vb.), ağaç dalları, ağaç kabukları, saz, yaprak, ot, deri, post, kemik, çeşitli dokumalar ve diğerleridir.

Beşerî faktörler ise; başta insanın kendisi, gelenek ve görenekler, inşa tekniğindeki gelişmeler, psikolojik, etnik, tarihî, ekonomik sebepler, ihtiyaçlar, alışkanlıklar, kültür, zevk, arzu, malî seviyenin yükselmesi, yurtdışında belli bir süre bulunmanın etkisiyle edinilen alışkanlıklar, yurtdışından gelen göçmenlerin etkisi, gurbetçilik, uzak çevrenin etkisine girme, ulaşım ağının geriliği veya gelişmişliği, ziraat ve hayvancılığın seviyesi, vd. şeklinde özetlenebilir.

Meskenler ve inşa malzemesi üzerinde etkili olan bütün bu faktörler meskenin bulunduğu bölgenin ekonomik açıdan geri kalmışlığı ve ulaşım koşullarının yetersizliği oranında artmakta, tersine durumlarda da azalmaktadır. O halde meskenler, Tunçdilek (1967), Tanoğlu (1969), Tolun-Denker (1977), Doğanay (1994), Tümertekin / Özgüç (1998) ve diğer araştırmacıların da ayrıntılı olarak belirttikleri gibi, her şeyden önce fizikî çevre şartları ile insan ve faaliyetlerinin kombine etkisinde oluşan yapıtlardır denebilir.

Türkiye, sahip olduğu çok çeşitli coğrafi unsurların etkisi ile en ilkelinden en gelişmişine kadar konut çeşitleri bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Ülke veya bölge genelinden yöreler ve alt yöreler gibi daha dar alanlara inildikçe, iskân ve meskenlerle ilgili çeşitlilikler daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

Batı Karadeniz Bölümünde, Sinop ve Kastamonu illerinin Karadeniz'e bakan kıyı kuşağında yer alan meskenler de Türkiye'nin başka bölgelerinde görülmeyen *taş çatı örtüleri* ile dikkati çekmektedirler¹. Yörede 1970'li yıllara

¹ Yörenin geleneksel ahşap kır meskenlerine başka bir makalede yer verileceği için, bu araştırmada sadece *taş çatı örtüsü* üzerinde durulmuştur.

kadar inşa edilen meskenlerin büyük çoğunluğunda yakın çevreden temin edilen bu taş örtü kullanılmıştır.

Araştırmada ağırlıklı olarak, coğrafi çevre ile meskenler arasındaki ilişkiler bağlamında, örtü malzemesi olarak kullanılan taşların litolojik özellikleri, bulundukları yerler, elde ediliş şekilleri ve meskenler üzerinde kullanım biçimleri üzerinde durulmuştur.

Taş çatı örtüsü ile ilgili örnek fotoğraflar daha çok Sinop'un Ayancık ve Türkeli ilçelerinin köylerinden çekilmiş, araştırma esas olarak bu sahada yoğunlaştırılmıştır. Fakat taş çatı örtüsü bu sahanın güneyinde yer alan Gökırmak vadisi ile doğusundaki Erfelek'ten, daha batı-da yer alan Kastamonu'nun İnebolu ilçesine kadar olan sahada görülmektedir. Makalenin başlığına Kastamonu'nun ilave edilmesinin sebebi de budur.

Günümüzde eski meskenler ve eklentileri üzerinde taş örtü halâ varlığını korumakta, çok az da olsa bir kısım eklentiler üzerine de örtülmeye devam edilmektedir. Fakat yeni inşa edilen konutların çatılarına örtülen kiremit ve sac gibi sanayi ürünü çağdaş yapı malzemeleri, eski konutlar üzerindeki taş örtü kaldırılarak onların yerine de kullanılmakta, böylece taş çatı örtüsünde hızlı bir değişim yaşanmakta ve bu tip örtü giderek ortadan kalkmaktadır. Makalenin bir amacı da, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan taş çatı örtülü meskenlerin, hiç olmazsa bir kısmının korunarak, gelecek kuşaklara bir kültürel miras olarak intikal etmesini sağlayacak bilinç ve duyarlılığı harekete geçirmektir.

1. Kırsal Meskenlerde Çatı Örtüsü

Kır meskenlerinde çatının şekli (ör. düz veya meyilli, iki veya dört yana eğimli, alçak ya da yüksek olmaları) ile örtünün çeşidini (taş, hartama, toprak, kiremit, sac veya daha yeni bir endüstriyel ürün olmasını) belirleyen husus fizikî ve beşerî faktörlerdir. Benzer coğrafi şartlara sahip sahalardaki meskenler ana karakter itibarı ile nasıl birbirlerine benziyorlarsa, aynı şekilde çatı ve çatı örtüleri de birbirlerine benzemektedir. Ör. Doğu Karadeniz Bölümünün yüksek kesimlerinde görülen hartama ve onu tutması (çabuk esnememesi veya rüzgârla uçmaması) için üzerine sıra sıra dizilen kalın taşlardan meydana gelen çatı örtüsünün benzerleri Avrupa'da Alp Dağları bölgesindeki meskenlerde görülebilmektedir. Böylece meskenlerin fonksiyonları ve yapı malzemesinden olduğu kadar, çatılarının şekli ve örtü malzemesi gibi özelliklerinden yola çıkılarak da bulundukları coğrafi çevre hakkında fikir sahibi olunabilir ve bir takım genellemelere gidilebilir. Bu nedenle meskenlerin çatı ve çatı örtü tipleri yerleşme coğrafyasında dikkat edilmesi gereken özelliklerden birisini teşkil ederler.

Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde araştırmalar yapan coğrafyacılar diğer konular yanında, kırsal yerleşme ve meskenleri ele alan çalışmalar da yapmışlardır. Bunlar içinde, bulundukları yöre ve coğrafi çevreleri ile ilişkileri bağlamında, (az veya çok) meskenlerin *çatı özelliklerine* de ayrıca yer veren

araştırmalardan bazıları şunlardır: Erinç (1953), Göney (1967, 1973), Tandoğan (1968), Tunçdilek (1956 ve 1967), Tolun (1970 ve 1977), Sözer (1969 ve 1972), Dönmez (1973), Emiroğlu (1977), Sergün (1975 ve 1986), Işık (1992), Avcı (1989), Özey (1990 ve 1995), Uzun (1997), Gürbüz (1998), vd.

Eskiden yeniye doğru bu araştırmalar gözden geçirildiğinde iki önemli husus dikkati çekmektedir; Bunlardan *birincisi*: 1970'li yıllara kadar geçen süre içinde yapılan çalışmalarda, kırsal meskenlerin yapı malzemesi ve çatı örtülerinin coğrafi çevrenin bir eseri olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra yapılan araştırmalarda ise, yapı elemanlarında çok önemli bir farklılık olmamakla birlikte, çatı örtü malzemesinin hızla değiştiği, özellikle düz toprak damların ve hartamanın yerini sac ve kiremidin aldığı belirtilmiştir. Tunçdilek'in (1967:88) ileri sürdüğü "*çevreden temin edilen malzeme şimdi ancak eklentiler üzerinde görülüyor*" şeklindeki tespitleri artık geçerliliğini kaybetmekte, eklentiler üzerinde de hızlı bir değişimin yaşandığı açıkça görülmektedir.

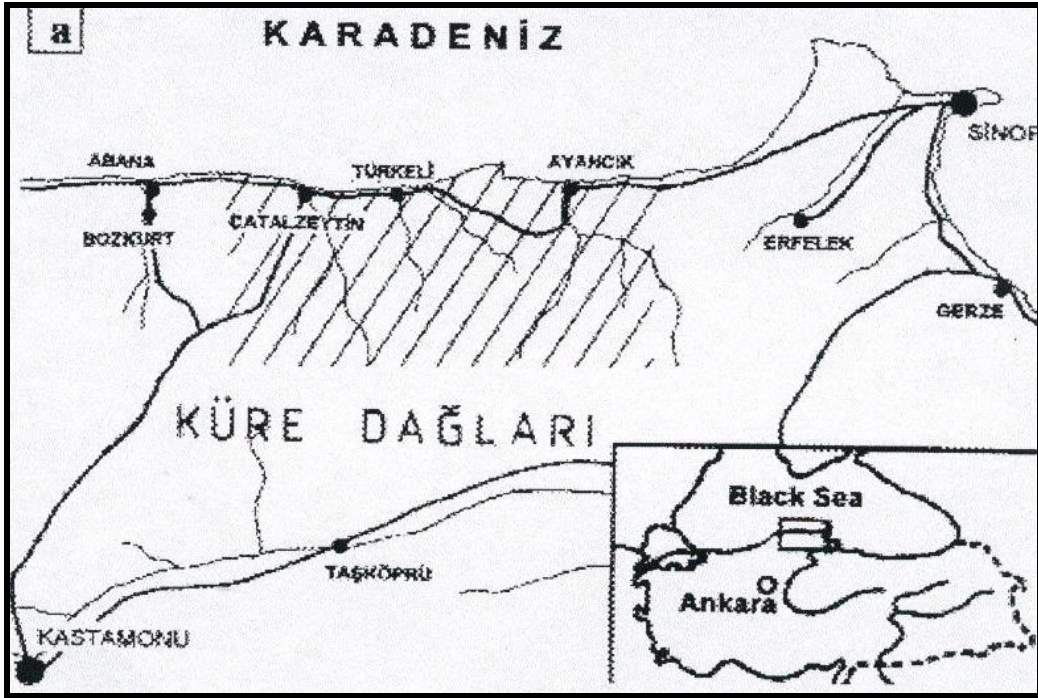
İkincisi ise: Bu araştırmanın konusunu oluşturan *taş çatı örtüsü*nden bizim ele aldığımız tarzda ve onun özelliklerini tanıtabilecek şekilde bahsedilmemiş olmasıdır. Yaptığımız literatür taramasında *taş çatı örtüsü* ile ilgili olarak sadece Tolun-Denker (1977:123-125), *şistin bol olduğu yerlerde bu maddenin ev inşa malzemesi olarak kullanıldığı gibi, ince levhacıklar halinde kiremit yerine dam örtüsü olarak da kullanılmakta olduğunu* belirtmiş, eserinde şist örtülü bir evin fotoğrafını da kullanmış, fakat bu tür meskenlerin görüldüğü sahalar hakkında ayrıca bilgi vermemiştir. *Coğrafya Terimleri* ile ilgili sözlüklerde ise konu kısmen ve dar manada ele alınmış, iki tür taş örtüden bahsedilmiştir. Bunlardan Ör. Öngör (1975:146), *gri ya da mavimtrak renkte şistleşmiş kaya* olarak tanımladığı *arduvazın*, kolayca ince tabakalara ayrılması ve oldukça dirençli olması ile dikkat çektiğini, birçok işlerde ve bu arada da *dam (çatı) örtüsü* olarak kullanıldığını, bu tip örtünün Orta, Batı ve Kuzey Avrupa'da gerek kır, gerekse şehir evlerinde yaygın olarak bulunduğunu belirtmiştir. Arduvazın (diğer litolojik hususiyetleri yanında) örtü malzemesi olarak kullanılabilir özelliğinden jeomorfoloji kitaplarında da bahsedilmiştir (bkz. Hoşgören 1987:78). İzbirak (1992:305) ise *kiltaşını* şist ile eş anlamlı vererek, kilttaşlarından bazılarının sertçe olduğunu, ince ince ve kat kat ayrılabilirdiğini, bunlarla damların döşendiğini, *kiltaşına dam şisti* de denildiğini belirtmekle yetinmiştir.

Bu kaynaklardaki bilgilere göre, gerek tabakalara ayrılma özelliği bulunan kilttaşının gerekse arduvazın meskenlerde örtü malzemesi olarak kullanıldığının bilindiği anlaşılmaktadır. Fakat bu eserlerde Türkiye'nin herhangi bir yerinden bir tespit veya yapılmış bir çalışmaya atıf yoktur.

2. Sinop-Kastamonu Yöresi Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü ve Genel Özellikleri

Araştırma sahasında (*Şekil 1*) yapılan incelemelerde geçmişten günümüze yörenin başlıca klâsik çatı örtü malzemesinin tabakalı şistler olduğu tespit

edilmiştir². "Şistlerin safihalar halinde ayrılmaları, onların kolaylıkla örülmesini mümkün kıldığı için Akdeniz sahilinde sırf şistten yapılmış evler vardır" diyen Tunçdilek'in (1967:52) şistle ilgili bu tespitleri yöre için de geçerlidir. Fakat şistler yörede esas olarak (yukarıda bahsedilen) tabakalar halinde ayrılma özelliklerinden dolayı, daha çok çatı örtü malzemesi olarak değerlendirilmişlerdir. Bunun dışında, büyük ya da orta boy bloklar halinde evlerin temel kısımlarında, dolgu malzemesi olarak eğimli arazilerdeki meskenlerin zeminlerinde veya sebze ve meyve bahçelerinde taraça yapımında da kullanılmışlardır.



Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası.

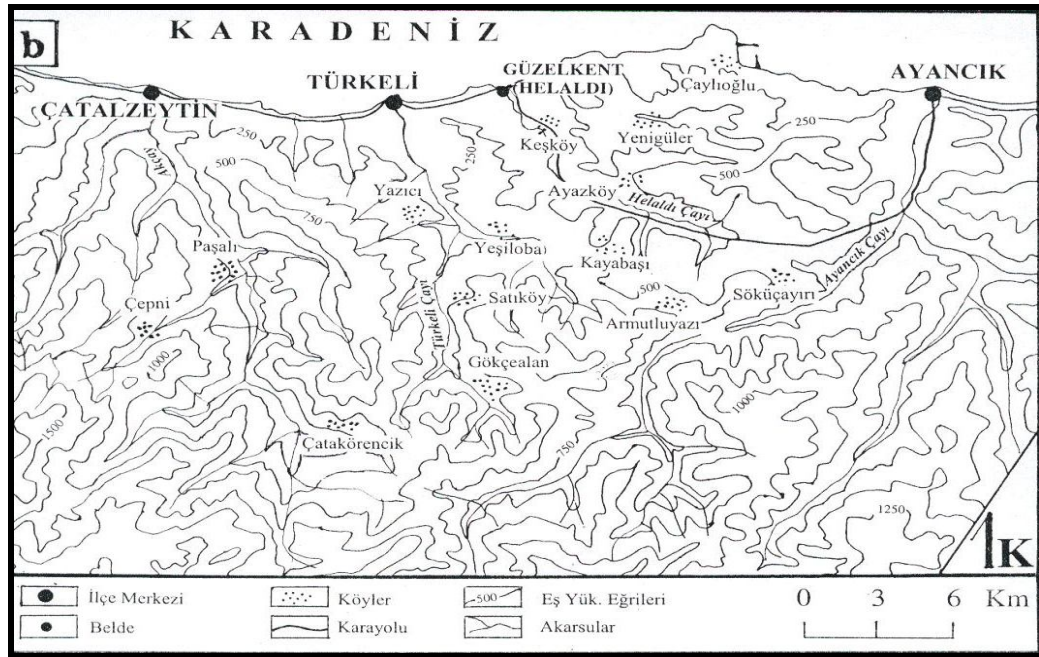
2.1. Çatı Örtüsü Olarak Kullanılan Taşların Fizikî Özellikleri:

Literatürde çatı örtü malzemesi olarak kullanılan iki çeşit taştan bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi tortul kayalar grubunda yer alan *kil taşları* ve *şistler*, diğeri ise bu taşların metamorfizmaya uğraması ile oluşan ve başkalaşım kayaları grubunda yer alan *arduvazdır*. Her iki kayaç türü de çeşitli

² Araştırma sahasında, yoğun kar yağışlarının görüldüğü ve kar örtüsünün uzun süre yerde kaldığı yüksek kesimlerde bulunan (Çatak ve Gökçealan gibi) orman içi köylerin bir kısmında tahta çatı örtüsüne de rastlanılmaktadır. Yörede bu örtüye *pedavra* (ya da padavra) denilmektedir. *Pedavra* 15-20 cm. eninde, 1.5-3 cm kalınlığında ve 1-1.5 m uzunluğunda düzgün biçimde ince biçilmiş tahtalardan meydana gelmekte olup, evlerin veya eklentilerinin çatıları üzerine kiremit gibi üst üste konularak örtülmektedir. Yörede taş örtünün altına konulan, başka bir ifade ile, taşların üzerlerine dizildiği 5-6 cm kalınlığında, 10-15 cm enindeki yontulmuş ağaçlara ise *hartama* denilmektedir. (Bilindiği gibi özellikle Doğu Karadeniz Bölümü kırsal alanlarında *hartama* doğrudan çatıyı örten, araştırma sahasındaki *pedavranın* karşılığı olan, ahşap kiremitlere verilen isimdir).

özellikleri ile jeomorfoloji kitaplarında ayrıntılı olarak tanıtılmıştır (bkz.Erinç 1982, Yalçınlar 1985, Hoşgören 1987, vd.).

Araştırma sahası (Şekil 2) genelde Eosen ve Alt Kreatase arazilerinden oluşmakta olup, bu jeolojik yapıya uygun olarak çatı örtü malzemesi için kullanılan taşlar da filiş formasyonu içinde yer alan ince tabakalı (laminalı) kil taşları ile yine ince levhalara ayrılabilen şistî kayalardır³. Bu taşların hepsinde dikkat çeken husus, dilim dilim tabakalara ayrılma özelliğine sahip olmalarıdır. Araştırma sahasında görülen tabakalı yapılarda da bu durum çok net görülebilmektedir. Yüzeye yaklaştıkça veya ana kaya açığa çıktıkça dış kuvvetlerin etkisi ile taşın direnci azalmakta, tabakalaşmayla beraber parçalanma ve ufalanma da görülmektedir. Ters durumda ise direncini muhafaza etmektedir. Bu nedenle yörede çatı örtüsü olarak kullanılan tabakalı yapıların hazır kendiliğinden parçalanmış veya parçalanma aşamasına gelmiş olanlardan ziyade, dayanıklılıklarının daha fazla olması nedeniyle, açıkta olmayan, büyük kısmı ile toprağa gömülü vaziyette bulunan bloklar tercih edilmektedir.



Şekil 2. Araştırma sahasının topografya haritası.

Araştırma sahasında çatı örtü malzemesi olarak kullanılan taşlar, yukarıda ifade edilen kil ve şeyllerin tabaka aralarındaki sınırlardan doğal ya da beşerî müdahalelerle ayrılması sonucu elde edilmektedir. Litoloji bakımından ilgi çekici

³ Araştırma sahasında yaygın olarak bulunan ve kullanılan malzeme kilaşı ve şistler olmakla birlikte, nispeten onlardan daha dayanıklı, ve (yine) örtü taşı olarak kullanılan kayalara da rastlanılmaktadır. Yörede bunlara *kayağan taşı* (:arduvaz) denilmekte olup, az bulundukları için nadiren kullanılmışlardır.

olan husus; kıyıya yakın sahalarda özellikle falezlerden aflorman veren Eosen arazisinden alınan parçaların tabakalar arasındaki sınırdan çok kolay ayrılmadığı için yüzeylerinin pürüzlü olmasıdır. Bunun nedeni taşın düzgün bir yapraklanma göstermemesidir. Doğal sınırlarından gelişigüzel kalınlıklarda ayrılmış bulunan tabakaları çatı örtüsü olarak kullanılabilecek tarzda (ör. 2-4 cm kalınlıkta) standart hale getirebilmek için tekrar yarmak (dilimlemek) gerekmektedir. Bu kesimlerden elde edilen taşlar bu nedenle zaman zaman yontularak düzleştirildikten sonra kullanılabilmektedir. Fakat, gerek falezler civarında gerekse akarsu vadileri içinde, bu tabakalı yapılar son derece belirgindir (*Foto 1*). Bunun da nedeni şisti oluşturan taşları teşkil eden elemanların ayrılma yüzeylerinde yapraklaşma (foliasyon) ve katlaşma görülmesidir. Yalçınlar (1985:149) bunu özellikle tabakaların dik veya eğimli olduğu durumlarda ayrılma yüzeyleri boyunca içeriye doğru giren suların zaten tam olmayan tane birleşmesini ortadan kaldırmasına bağlamaktadır. Akarsu vadilerinden ve kıyılardaki falezlerden çıkarılan taşlar bu nedenle daha zahmetsiz elde edilmekte, fakat daha dayanıksız olmaktadır.

Buna karşılık kıyı gerisindeki yüksek arazilerde (*Şekil 2*) yaklaşık 1000-1500 m'ler arasında kalan Çatak, Armutluyazı ve Gökçealan gibi köylerin civarında açığa çıkan Üst Kretase kil taşı ve marnlarından elde edilenler ise (başlangıçta tabakaları belirgin olmayan büyük bloklar halinde açığa çıkmalarına rağmen) çıkarıldıktan bir süre sonra günlenmenin etkisiyle tabaka izleri ortaya çıkmakta, bu iz yerlerinden tabakalar halinde daha kolay ayrılmakta ve daha pürüzsüz bir yüzeye sahip bulunmaktadırlar (*Foto 3*).

2.2. Taşın Kaynağı, Üretimi, Taşınması ve Değerlendirilmesi

Araştırma sahasında çatı örtü malzemesi olarak kullanılan taşların elde edildiği başlıca üç kaynak vardır. Bunlar;

a. Deniz kıyılarında ana kayanın dalgalar tarafından tahrip edilmesi ile ortaya çıkan falezli yapılar (*Foto 1/ a,b*).

b. Akarsular tarafından yarılmış vadilerdeki tabakalı yapılar ile yine akarsu yatağında bulunan ve sellerle daha yukarılardan taşınarak getirilen tabakalara ayrılma özelliğine sahip iri gövdeli taş bloklar (*Foto 1/ c,d*).

c. Sahilden uzak ve yüksekte kalan iç kesimlerde heyelanlar veya yol açmaları sonucu ortaya çıkan ana kaya yüzeyleri (*Foto 2, 3*).

Bunlar içinde (taşın elde edilmesi ve dilimlenmesi aşamasında) akarsu vadileri ve falezlerden elde edilenler fazla zahmet ve beceri gerektirmemektedir. Çünkü bunlar zaten açıkta yer almaktadır. Kendisine taş lâzım olanlar (veya bu işi kendine meslek edinenler), kıyı (veya akarsu vadisi boyunca) önlerine çıkan taşları tek tek kontrol ederek yürürler. Bu taşlardan tabakalı olup ta sağlamlığını kaybetmemiş olanlar ile, 50-100 cm çapında olup (kenarlarındaki çizgilerden tabakalara ayrılabilir özelliği belli olan, fakat) henüz tabakalara ayrılmamış bulunan (yassı veya yuvarlak) taşları tespit ederler. Daha sonra bunları ya bulundukları deniz kenarı veya vadi içinde, ya da bloklar halinde ihtiyaç sahibi

meskenin yanına kadar taşıyarak, orada onları dilimlerle ve ihtiyaçlarını giderirler.

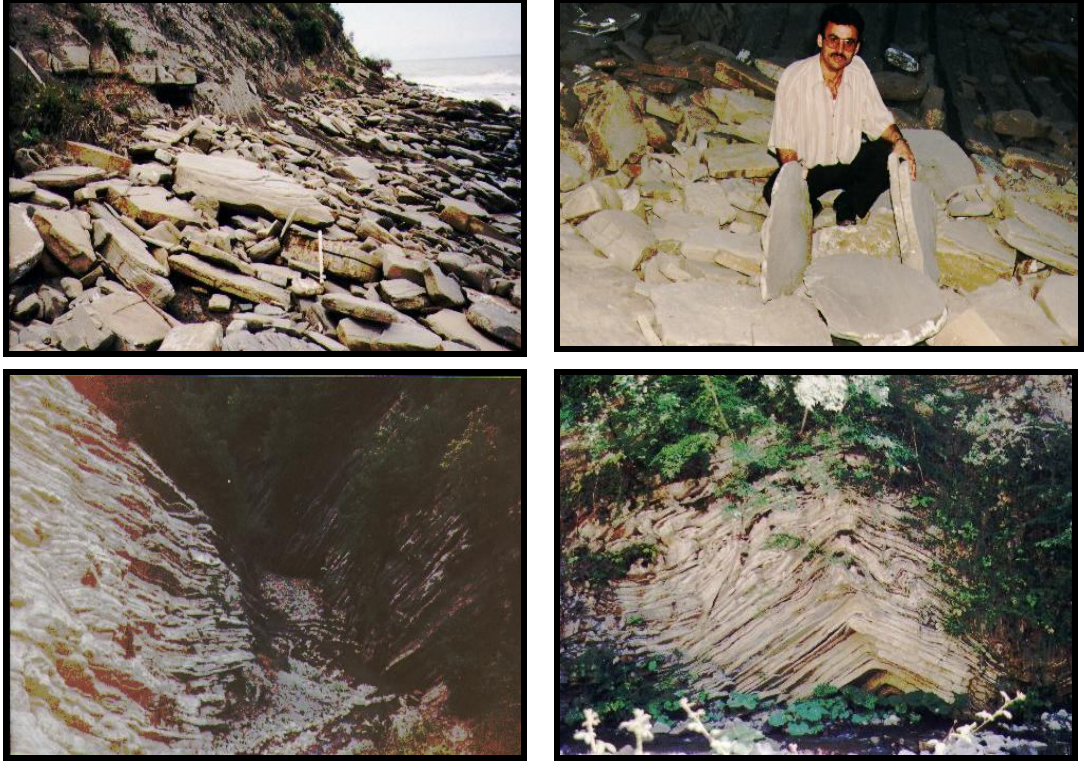


Foto 1. Taşların elde edildiği yerler; **a:** Deniz kıyısında yer alan falezler ve onların hemen önünde dalgaların etkisi ile bu falezlerden kopmuş tabakalı şistler (Türkeli – Güzelkent arası), **b:** Falezlerle denizin birleştiği yerlerde (beşerî herhangi bir müdahale olmaksızın) kendiliğinden tabakalara ayrılmış şistler, **c-d:** Akarsu vadileri içinde taş örtü olarak kullanılabilir özelliklere sahip tabakalı yapılar (c: Türkeli çayı vadisi, d: Ayancık- Zindan çayı vadisi).

Fakat üçüncü grupta yer alan taşların elde edilişi o kadar kolay değildir. Pürüzsüz ve dayanıklı olmaları nedeniyle daha çok rağbet gören bu malzeme genel olarak şu şekilde çıkarılmaktadır: Arazide yapılan gözlemler sonucunda önce yamaçlarda mevcut kaya kütleleri tespit edilir. Eğer tespit edilen kütleler aşağıdan kolay erişilemeyecek yükseklikte bulunuyorlarsa bu durumda işin ehli olan kişilerden birisi kayalıkların üst kısımlarındaki ağaçlardan birisine uygun bir iple belinden bağlanır ve gereken güvenlik sağlanarak daha önce aşağıdan gözlemlenerek tespit edilen kütleye ulaşır. Sivri uçlu bir kazma ile kayanın çevresindeki mal-zemeyi alarak kütleinin boşta kalmasını sağlar. Şayet kaya kendiliğinden düşmezse, bu kez *manivela* ismi verilen bir sistem kurarak kalın ağaç sopalarla (yöredeki adı *küskü*) bunları aşağıya yol kenarına düşürür (Foto 2). Düşürülen bu kaya parçaları 2-3 gün güneşin altında bekletilerek gün-

lendirilmektedir. Günlenme sırasında çatlaklar arasındaki suların buhar-laşması ile kaya üzerinde tabaka izleri de açığa çıkmakta, taş daha kolay dilimlere ayrılabilir bir yapıya kavuşmaktadır. Bu işi kendisine meslek edinen kişiler daha sonra bu kayaları *keski* veya *murç* benzeri aletler ile tabaka izlerinden dilimlere ayırarak çatı örtüsü olarak kullanılmak üzere hazır hale getirmektedirler (*Foto 3*). Daha önce yol kenarlarına kendiliğinden düşen kayalar ise eğer erken fark edilmişse değerlendirilmekte, aksi takdirde dış etkenlerin tesiri ile zamanla kendiliğinden dayanıksız hale geldikleri için tercih edilmemektedirler.

Her üç kaynaktan elde edilen ve kendiliğinden veya beşerî müdahalelerle dilimlere ayrılan bu taşların kalınlıkları 2-4 cm arasında değişmektedir. Tabakaların eni ve boyu çok farklı olmakla birlikte yaygın olarak kullanılanlar (yaklaşık olarak) 40 X 50 veya 50 X 70 boyutlarındaki elemanlardır. Şayet tabakalar elde edilirken bu ölçülerden küçük veya büyük olurlarsa, küçüklerden bir kısmı aralıklarda değerlendirilmek için alınırken, büyükler ise kenarlarından kırılarak, kullanım kolaylığı sağlamak için standart hale getirilmeye çalışılır. Daha sonra en büyükleri (yaklaşık 70 X 70 ebatlarında olanlar) saçaklara ya da en üstteki kesişme çizgilerine gelecek şekilde, kiremit gibi, fakat ondan daha sık ve daha fazla olarak, üst üste bindirilmek suretiyle çatılar üzerine örtülür (*Foto 4*).



Foto 2.Yol yarması sonucu ortaya çıkan tabakalı şistler, Çatakörencik köyü (Türkeli).



Foto 3. Sağdaki fotoğrafta daire içinde gösterilen kiltası kütlesinin solda yakından görünümü. Tabakalara ayrılabilir özelliğe sahip ana kaya (çatı örtüsü olarak kullanılmak üzere) blok halinde yamaçtan yol kenarına düşürülmüş ve insan eliyle (murç, keski ve çekiç kullanılarak) dilimlenmiş.



Foto 4. Taş örtünün çatı üzerindeki değişik görünümleri; **a:** Tabakalı şistlerin beşik örtü tipi bir çatıda kullanılışı, **b:** Taş örtünün mefekolu uzantıları üzerinde saçaklarda kullanılışı, **c:** Kırma çatılı bir meskenin çatısının içten görünümü; mefekolları, hartamalar ve taş örtü, **d:** Taş çatı örtüsünün üstten görünümü.

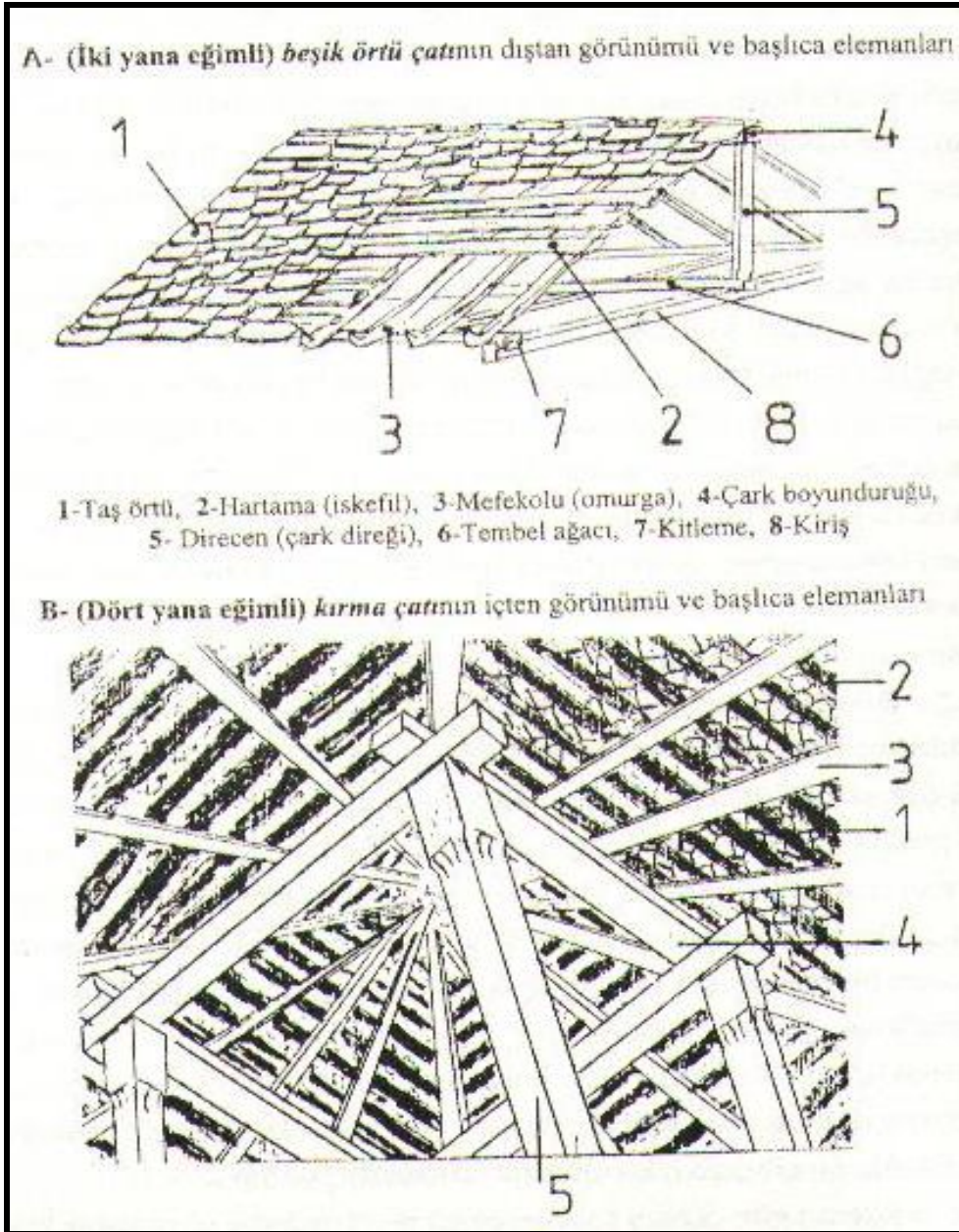
Taşın başlıca çatı örtü malzemesi olarak kullanıldığı 1970'li yıllara kadar elde edilen malzeme bir ticari meta olarak da büyük öneme sahipti. *Taşçı* ismi verilen kişiler taşın elde edilmesinden, taşınması ve evin üzerine örtülmesine kadar gerekli bütün işleri bizzat kendileri yapar ve bunun karşılığında da mülk sahibinden belli bir ücret alırlardı. Her ne kadar *taşçılar* bu işi kendilerine meslek edinmişlerse de, köylere uzak mesafelerdeki taş kaynaklarından taşın kullanım yerine kadar taşınabilmesi ve daha sonra da getirilen bu taşların *elden ele uzatılarak* meskenin çatısına yerleştirilebilmesi için köylü-komşu arasında bir *imece* (yardımlaşma) tertip ediliyordu. Yakındaki tüm eş, dost ve köylüler bu işte evini yapana veya yaptırana yardımcı olmak zorundaydı. Aksi takdirde 80-100 m²'lik bir evi örtmek için gerekli (yaklaşık) 70-80 kağı arabası taşı tek başına ev sahibinin veya taşçının taşınması günler, hattâ haftalar alabileceği gibi, evin üzerinin birkaç kişi ile örtülmesi de uzun bir zaman alacağından, bu durumda çatısı açık bulunan ev sahibi, başta yağmur olmak üzere, hiç de arzu etmediği bir durumla karşılaşabilir ve zarar görebilirdi.

Yaşlıların belirttiğine göre; 1950'li yıllarda taşın kaynağında (ör. deniz kıyılarındaki falezlerin civarında) taş dilimleyip, bunları ihtiyacı olanlara satarak geçimini sağlayanlar vardı. Akarsu vadileri veya kıyılardaki falezlerin diplerine giden bu işi kendine uğraş edinmiş kişiler, buralarda sabahtan akşama kadar taş çıkartıp bunları dilimlemekle vakit geçirirlerdi. Onların bu işi yaptığını bilen (rüzgâr ve benzeri sebeplerle örtüsü tahrip olmuş, çatısından yağmur veya kar sularını sızdıran yerleri onarmak isteyen) ihtiyaç sahibi köylüler de örtü malzemesi olarak kullanılmaya hazır hale getirilmiş bu taşları gidip parayla (veya takas usulü yerine başka bir şey vererek) satın alır ve bizzat kendileri eşek, katır veya kağılarla yavaş yavaş meskenlerine taşırlar, daha sonra da çatının onarım gerektiren kısımlarını kendileri veya daha ehil bir komşuları vasıtasıyla değiştirirlerdi. Çoğu zaman ufak tefek akan veya sızdıran yerleri ev sahibi bizzat kendisi tamir eder, taşçıya yaptırmazdı. Şayet bir kişi yeni ev yaptırmış veya eskidiği için evinin çatısındaki tüm taşları değiştirmek istiyorsa, yukarıda da belirtildiği gibi, bu işi ya *taşçılara* havale etmek ya da *imece* tertip etmek zorundaydı. Başka türlü tek başına işin üstesinden gelmesine imkân yoktu.

Bazen de tabakalara ayrılma özelliği tespit edilmiş bulunan taşlar, kaynağında, yani bulundukları yerlerde dilimlenmez de, kağı vb. araçlarla kullanılacakları meskenlerin yanlarına kadar getirilir, burada dilimlenirdi. Bundan amaç, işe yarar dilimler çatı örtüsü olarak kullanılırken, diğer geri kalanlardan çeşitli amaçlarla faydalanmaktı. Örneğin bunlardan daha ince veya daha kalın olanlar, taş kütesinin dış yüzeyinde kaldığı için deforme olanlar (yöredeki adı *kapak*), açık hava ile temas halinde olduğu için taş örtü yapmaya elverişli olmayanlar, dilimlenme sırasında parçalanan taşlar vd. ziyan edilmezlerdi. Bu taşlar, meskenleri ana yola veya eklentilere bağlayan patikalar üzerine çamurdan korunmak için döşenir, meyve bahçelerinde taraça yapımında kullanılır ya da çit veya avlu örülerek değerlendirilirdi.

2.3. Taşın Çatı Örtüsü Olarak Kullanım Biçimi

Orman İşletmesinin ağaç kesimini henüz denetim altına almadığı 1970'li yıllara kadar, çevredeki zengin orman örtüsüne bağlı olarak, köylerdeki başlıca mesken inşa malzemesi, temelde kullanılan büyük taşlar ile çatıda kullanılan örtü hariç, tamamen ahşaptı. Dolayısıyla, yöredeki meskenlerin çatı konstrüksiyon malzemesi de ahşaptandır. Çevreden bol ve ucuz olarak temin edilen taş malzeme Şekil 3'te görüldüğü biçimde çatıların üzerine yerleştirilmektedir.



Şekil 3. Yörede görülen başlıca çatı örtüsü tipleri

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kiremit ve sac örtüye oranla oldukça ağır olan taş örtünün yükünü çatıların kaldırabilmesi için (ki bu ağırlık evlerin büyüklüğüne göre 25-50 ton arasında değişmektedir) çatıyı meydana getiren ağaç konstrüksiyonun hem sağlam inşa edilmesi, hem de birçok ayrıntıya dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin, yeni inşa edilen konutlarda aralıklı olarak çakılmış ince çıtalar kiremit ve sac örtü için yeterli iken, eski meskenlerde ağır olan taş örtüyü tartabilmesi için taşın altına konulan tahtalar (yöredeki adı *hartama*, ya da *iskefil*) çok sağlam olmak zorundaydı. Bu nedenle hartamalar (iskefiller) iri ağaçların en az 5-6 cm kalınlıkta olacak şekilde yontulmasıyla elde edilmiş ve aralarından taşların düşmeyeceği sıklıkta da döşenmiştir. Gerek bu ağaçların, gerekse taş örtünün uzun yıllar çatıda kalabilmesi için de bunların (hartamaların) altında, saçaklardan çatının en tepesine doğru dikey yönde 50-60 cm aralıklarla yerleştirilmiş, *mefekolu* (diğer adı *omurga*) ismi verilen uçları çentikli ağaç sıriklar kullanılmıştır. Bunların da altında, çatının eğimli olmasını sağlayan ağaç sütunlar (*direcen*) ve direcenin altında da meskenin bel kemiğini oluşturan *tembel ağacı* yer almaktadır. Tembel ağacına paralel veya ona dik gelecek şekilde de meskeni bir uçtan diğerine bağlayan *kirişler* bulunmaktadır. Kirişler ile mefekollarının arasında ise *kitleme* adı verilen kalın ağaçlar yer almaktadır. Kitlemelerin esas görevi, odaları meydana getiren ve birbirlerine ağaç çivilerle tutturulmuş ahşap duvarların gevşemesini, aralarının açılmasını ve yukarıya kalkmalarını önlemektir. Çatıdaki taş örtü, ağırlığı sayesinde, üst üste bindirilerek inşa edilen ahşap duvarların arasındaki bu esnemeyi engelleyen bir başka faktördür. Ağır taş örtüyü tutabilmesi için çatıda kullanılan ağaç türlerine de dikkat edilmiştir. Örneğin hartamalarda genellikle meşe ağacı kullanılırken, mefekollarının yapımında diğerlerine göre sağlam oldukları için daha çok ardıç ağacından yararlanılmıştır.

Çatılarda örtü malzemesi olarak normalde 40-50 cm çapında taşlar kullanılırken, çatıların kenarlarında (saçaklarda) 50-70 ve daha büyük ebatlarda taşlar kullanılmıştır. Saçaklara bu kadar geniş taşlar yerleştirilmesinin başlıca sebebi ahşap duvarları yağmurun etkisinden koruyarak meskenlerin ömrünü uzatmaktır. Çünkü, saçak taşlarının kenarlarında çatıdan gelen suyu toplayarak uzaklaştıracak oluklar yoktur.

Yağış miktarı ve şiddeti, kar şeklindeki yağışların fazlalığı vb. iklim özellikleri nedeniyle çatılara yaklaşık 25-30 derecelik eğim verilmiştir. Çatı örtüsü, taşların 10-15 cm civarında kaydırılarak, birbirlerinin üstüne gelecek şekilde meydana getirildiğinden (*Foto 4/a*), doğal olarak zaten bir eğim oluşmaktadır. Fakat bu eğim derecesinin, taşların kayarak düşmemesi için de, fazla olmaması gerekir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için alınan bir başka tedbir de, üzerinde taş örtünün yer aldığı hartamanın altında dikey olarak yer alan mefekollarının uçlarına çentikler açılmasıdır (*Foto 4/b*). Çünkü taşın, (kiremit gibi alttaki çıtaya telle tutturulan) bir bağlantı noktası veya birbirini tutan çentikleri olmadığı gibi, (pedavra ve sacda olduğu gibi) çiviyle tutturma imkânı da yoktur.

Sac ve kiremit gibi çağdaş yapı gereçleri henüz yöreye ulaşmadığı dönemde meskenlerin ilk inşasında çatı örtüsü olarak kullanılan başlıca malzeme olan şistler, çatılara yerleştirildikten (5-6 yıl gibi belli bir süre sonra) yağışların etkisi ile zamanla sertliklerini kaybetmeleri veya birbirlerinin ağırlığına dayanamayarak kırılmaları, çatlamaları, yerlerinden oynamaları vb. sebeplerle yağmur sularını sızdırmaya başlarlar. Bu durum çatının tamir edilmesini gerektirir. Yörede (elden geçirmek manasında) *ellemek* ismi verilen bu işlem sırasında kırılan ve çatlayan taşların yerine yenileri konmakta, araları açılanlar da sıklaştırılmaktadır.

İlk yerleştirildiğinde açık gri renkte olan taş örtü, zamanla açık hava ile temas halinde olmanın da etkisi ile siyahlaşmaktadır. Bu arada gerek tabakaların ufalanması, gerekse rüzgâr tarafından taşınan tozların birikmesi ile taşların aralarında, havada uçuşan bitki tohumlarının tutunmasını ve büyümesini sağlayan, bir ortam oluşur. Yörede adına *temre otu* verilen (ve nemli bölgelerde kayaların üzerinde yetişen yosunlara veya likenlere benzeyen) bir bitki taş örtünün üzerinde öbek öbek gelişir ve yayılır. Zamanla bu bitki taş çatı örtüsü üzerinde bir yalıtım maddesi görevi de üstlenmiş olur.

2.4. Örnek Meskenler ve Köyler

Araştırma sahasında *taş çatı örtülü ahşap mesken* özelliğini henüz kaybetmemiş çok sayıda yapı ve eklentisi mevcuttur. Bunlara birkaç örnek *Foto 5* ve *6*'da verilmiştir. Fakat, bütün bir köyün taş çatı örtülü ahşap meskenlerden meydana geldiği, orijinallliğini hiç kaybetmemiş yerleşme sayısı yok denecek kadar azalmıştır. Türkeli ilçesinin Satıköyü bunlardan biridir (*Foto 7*). Yurtdışına göç nedeniyle, köy halkının eski meskenlerine dokunmayarak, yeni konutlarını yakındaki ilçe merkezine yapmaları Satıköyü'nün fotoğrafta görülen Üspa (Usva) mahallesinin orijinal olarak kalmasını sağlamıştır.



Foto 5. Bütünüyle taş örtülü ahşap mesken olma özelliğini muhafaza eden meskenler ve eklentilerine bir örnek: Satıköyü (Türkeli).

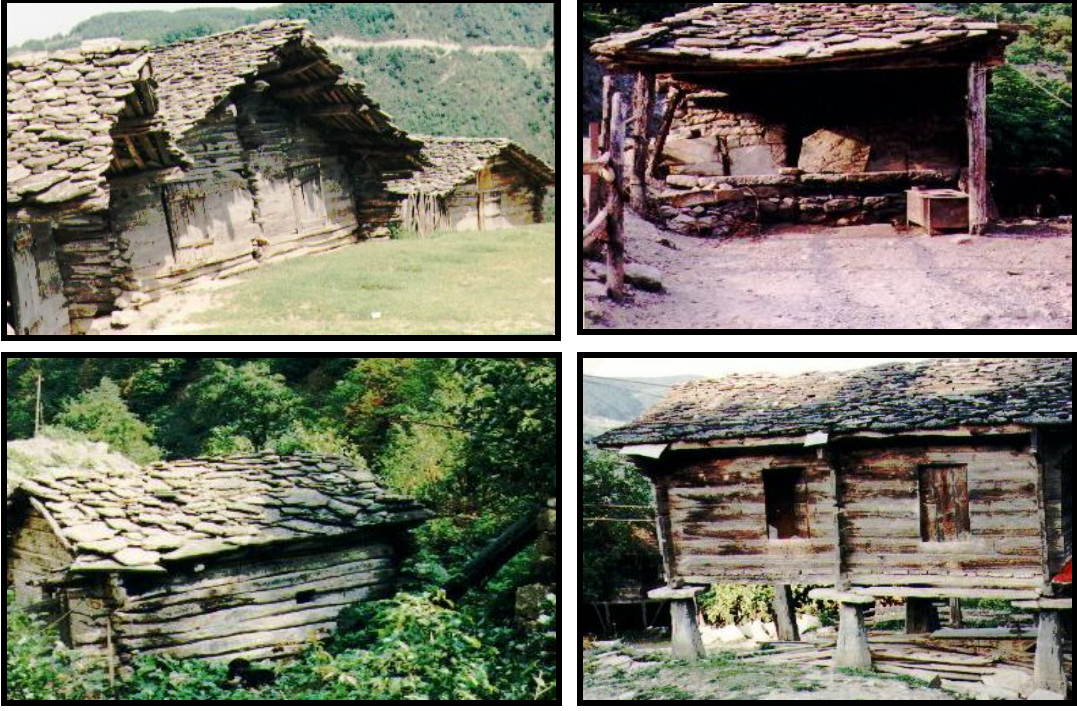


Foto 6. Eklentiler üzerinde taş örtü; a: Samanlıklar üzerinde, b: Bir fırın üzerinde, c: Su değirmeni üzerinde, d: Ambar (serender) üzerinde.



Foto 7. Aslı yapısını muhafaza eden köylere bir diğer örnek: Satıköyü (Türkeli).

Asli yapısını muhafaza eden köylerden biri de Ayancık'ın Armutluyazı köyünün Şabanoğlu mahallesidir (Foto 8).

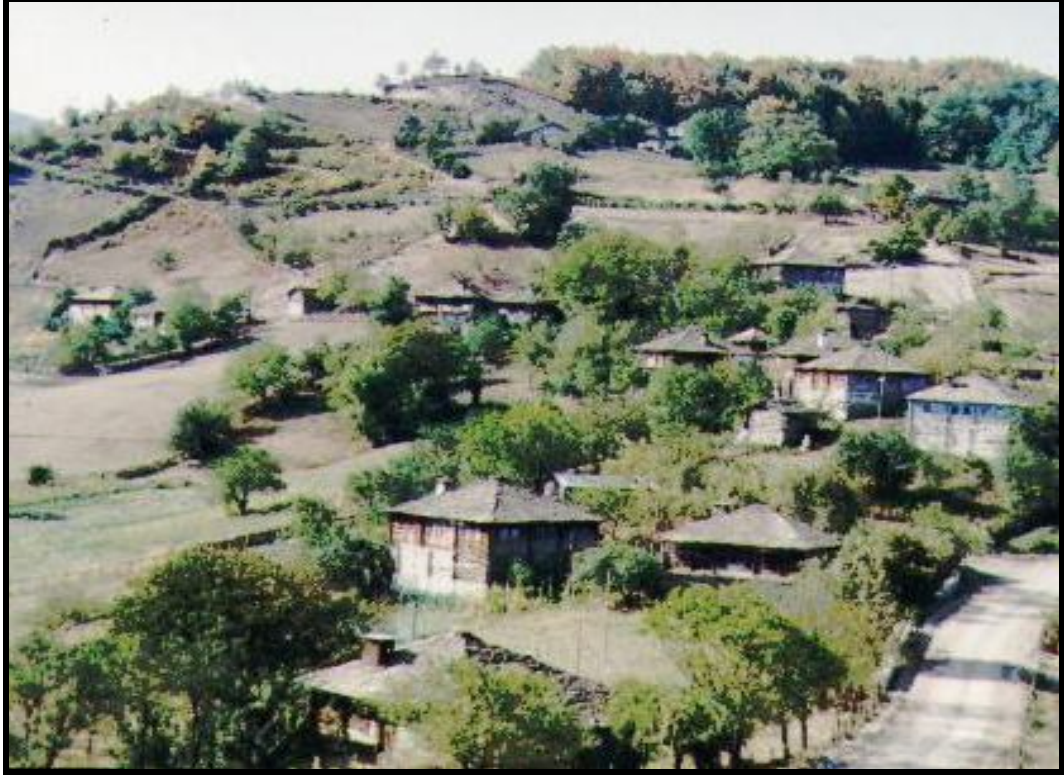


Foto 8. Aslı yapısını muhafaza eden köylere bir diğer örnek: Armutluyazı köyü, Şabanoğlu Mahallesi (Ayancık).

2.5. Çatı Örtüsünde Meydana Gelen Değişim

Araştırma sahasında, 1950'li yıllardan itibaren Zonguldak, Karabük ve İstanbul'a (daha sonra 1960'lı yıllardan itibaren de yurt dışına) doğru başlayan göçlerin getirdiği hareketlilik ile birlikte, yine aynı tarihlerden itibaren Türkiye genelinde görülen gelişmeler, yörenin sosyo-ekonomik yapısında hızlı bir değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak, zaman içinde ulaşım altyapısının da gelişmesiyle, yöreye dışarıdan bol miktarda yapı malzemesi girmiş, böylece meskenlerin inşasında coğrafi çevreye bağımlılık ortadan kalkmıştır.

Bu dönem içinde Orman İşletmesi'nin de ormanların tahribini önlemek için ağaç evleri yasaklamasıyla yeni evler tuğla ile inşa edilmeye başlanmış, çatı örtüsünde de taşın yerini kiremit ve sac almıştır. Taşın, gerek kişi, yer ve zaman olarak teminindeki güçlükler, gerekse bu malzemenin diğer yeni malzemelere göre fazla kullanışlı olmaması onun ihmal edilmesine sebep olmuş ve taş örtü (bazı eklentiler hariç) yeni inşa edilen meskenlerde nadiren tercih edilmiştir. Bunda, rakip örtü malzemeleri olan kiremit ve sacın ucuzluğu, temini ve montaj

kolaylığının da büyük rolü olmuştur. Ör. Bir kısım mesken sahipleri, herhangi bir ustaya gerek duymaksızın, *elden geçirme* veya *değiştirme* zamanı gelmiş taş örtüyü kaldırıp atmakta, sonra alttaki ahşap malzemeye (hartamaya) hiç dokunmadan, onun üzerine levhaları monte ederek çok kolay bir şekilde ve ucuz fiyata çatı örtüsünü sacla değiştirebilmektedir.

Bugün araştırma sahasındaki köylerin büyük kısmında artık yörenin klasik taş örtülü ahşap meskenlerinin yerini dıştan gelen sanayi ürünü malzemelerle inşa edilen konutlar almaktadır. Birçok köyde bu nedenle ahşap konutlarla beton konutlar, taş örtülü meskenler ile kiremit veya sac örtülü meskenler birbirine karışmış durumdadır. Araştırma sahasında bu değişimle ilgili olarak tespit edilen görüntüler *Foto 9 ve 10*'da gösterilmiştir. Bunlardan *Foto 9 a ve b*'de bir meskenin 1990 ve 1997'de çekilmiş hali görülmektedir. Birinci karede taş örtünün yağmur suyunu sızdıran kısımları sac ve naylonlarla kapatılmaya çalışılmış, sonraki yıllarda çatının hemen her yerinden akmalar başlayınca taş örtü bütünüyle kaldırılarak yerine kiremit örtülmüştür. Bu değişim yöredeki bütün taş örtülü meskenlerde yaşanmakta, taş örtünün yerini süratle çağdaş örtü malzemeleri almaktadır.



Foto 9. Çatı örtüsünde değişim; kiremit taşın yerini alıyor. Yenigüler köyü (Ayancık).



Foto 10. Çatı örtüsünde zaman içinde meydana gelen değişimler; **a:** Taş örtü üzerine yama yapılmış (1990) **b:** Aynı evin çatısı kiremitle değiştirilmiş (1997), Kayabaşı köyü (Türkeli). Taş çatı örtülü ahşap evin dışı çinko ile üstü kiremitle kaplanmış (Yenigüler Köyü (Ayancık). **e-f:** Taş örtülü ahşap meskenler çoğu kez de zamana yenik düşerek taş örtüleri ile birlikte ortadan kalkıyor, Keşköy (Türkeli).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sahasında, dışarı ile henüz yeterli bağlantının kurulmadığı 1970'li yılların başına kadar meskenlerinin inşasında daha çok çevreden temin edilen malzeme kullanılmıştır. Ormanla iç içe olan köylerdeki başlıca mesken

yapı gerecini ağaç oluştururken, çatı örtü malzemesi olarak da genellikle taş tercih edilmiştir.

Taş çatı örtüsü olarak dünyanın muhtelif bölgelerinde genelde metamorfik kayalar kullanılırken, araştırma sahasında ince tabakalı (laminalı) kil taşları ve tabakalı şistler kullanılmıştır. Taş örtünün meydana getirdiği ağırlığı tartmak ve saçakları uzatmak için ise çatı konstrüksiyonunda *mefekolu*, *direcen*, *tembel ağacı*, vb. başka yerlerde görülmeyen, yerel unsurlar dikkati çekmektedir. Bu özel duruma bağlı olarak mesken inşa eden ustalar yanında, *taşcı* adı altında bir başka meslek grubu ortaya çıkmış ve bir dönem bu meslek icra edilmiştir.

Araştırma sahasında bugün çağdaş yapı gereçlerinin kullanılmasına bağlı olarak yeni taş örtü kullanımı hemen hemen sona ermiştir. Buna karşılık mevcut taş örtülerde ise hızlı bir değişim yaşanmakta, yeni konutlar dışarıdan getirilen sanayi ürünü malzemelerle örtülürken, eskiler ise ya tümünden yıkılıp (veya kaza ile yanarak) ortadan kalkmakta, ya da üzerindeki taş örtü sac ve kiremitle yer değiştirmektedir.

Türkiye'nin muhtelif bölgelerinin kendilerine has mesken şekillerinin daha tam olarak tespit ve tescili yapılmadan yöredeki meskenlerde böyle bir değişimin yaşanması, köylerimizin modernleştiğini görmek açısından sevindirici bir gelişme olarak kabul edilse de, bu durum gerek biz coğrafyacılar, gerekse evrensel kültür mirası değerleri açısından üzüntü vericidir. Çünkü bulundukları ortamdan temin edilen malzeme ile inşa edilen bu evler, çevrenin etkisini tam olarak yansıttıkları için, ne kadar coğrafi iseler, aynı oranda da korunması gereken birer kültürel mirastırlar.

Dünyanın başka yerlerinde, örneğin Alplerdeki örnekleri gelecek kuşaklar için sıkı bir şekilde muhafaza edilen bu meskenlerin, araştırma sahamızda bulunan örnekleri de en kısa zamanda koruma altına alınmalıdır. Doğa turizmi açısından büyük gelecek vaat eden Karadeniz Bölgesi için bu tür kültürel çekiciliklerin muhafazası büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- AVCI, S. (1989) *"Ilica'da Coğrafi Şartlar ve Mesken İlişkileri"*, **Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Dergisi**, Sayı:17, Erzurum, (175-192).
- DOĞANAY, H. (1994) **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- DÖNMEZ, Y. (1973) *"Kuzeydoğu Anadolu'da Bir Yerleşme: Karaağaç Köyü"*, **İ.Ü. Coğ. Enst. Der. Sayı:18-19**, İstanbul, (87-111).
- EMİROĞLU, M. (1977) **Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık**, A.Ü.DTCF Yay. No:272, Ankara.
- ERİNÇ, S. (1953) **Doğu Anadolu Coğrafyası**, İ.Ü. Coğ. Enst.Yay. No:15, İstanbul.

- ERİNÇ, S. (1982) **Jeomorfoloji I**, İ.Ü. Ed. Fak.Yay. No:2931, İstanbul.
- GÖNEY, S. (1967) "*Mengen Havzasında Köy Meskenleri*", **İ. Ü. Coğ. Enst. Dergisi**, Sayı:16, İstanbul, (112-132).
- GÖNEY, S. (1973) "*Büyük Menderes Havzasında Köy Meskenleri*", **İ.Ü.Coğ. Enst. Dergisi**, Sayı:18-19, İstanbul, (306-337).
- GÜRBÜZ, O. (1998) "*Van Gölü Çevresinde Kır Yerleşmeleri*", **İ.Ü. Ed. Fak. Coğrafya Dergisi**, Sayı:6, İstanbul, (93-136).
- HOŞGÖREN, Y. (1987) **Jeomorfolojinin Ana Çizgileri**, İ.Ü. Yay. No:3132, İst.
- IŞIK, Ş. (1992) "*Ezine-Bayramiç Çevresinde Kır Meskenleri*", **Ege Coğrafya Dergisi**, Sayı:6, İzmir, (101-118).
- İZBIRAK, R. (1992) **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, MEB Yay., İstanbul.
- ÖNGÖR, S. (1975) **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, MEB Yay., İstanbul.
- ÖZEY, R. (1990) "*Fırat-Karasu Kaynakları Çevresinde Köy Yerleşmeleri*", **Fırat Üniv. Coğrafya Semp.**, Fırat Havzası Arş.Merkezi Yay., Elazığ, (213-234).
- ÖZEY, R. (1995) "*Serçeme Çayı Havzasında Yerleşmenin Coğrafi Özellikleri*", **Doğu Coğrafya Dergisi**, Sayı:1, Erzurum, (362-379).
- SERGÜN, Ü. (1975) **Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma; Uluova**, İ.Ü. Ed. Fak.Yay. No:2029, İstanbul.
- SERGÜN, Ü. (1986) **Kocaeli Yarımadası'nda Kırsal Yerleşme**, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. No:3370, İstanbul.
- SÖZER, A. N. (1969) **Diyarbakır Havzası**, Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Der.Yay.No:19, Diyarbakır.
- SÖZER, A. N. (1972) **Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık**, Turhan Kitabevi, Ank.
- TANDOĞAN, A. (1968) "*Fırtına Deresi Yukarı Çığırının Üç Köyünde Coğrafi Müşahedeler*", **A.Ü. DTCE Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı:2, Ankara, (285-307).
- TANOĞLU, A. (1954) **İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metod**, Türkiye Mecmuası, Cilt: XI'den ayrı basım, İstanbul.
- TANOĞLU, A. (1969) **Nüfus ve Yerleşme**, İ.Ü. Coğ.Enst.Yay.No:45, İstanbul.
- TOLUN, B. (1970) **Balıkesir Ovasında Yerleşme ve İktisadî Faaliyetler**, İ.Ü.Coğ. Enst. Yay.No: 59, İstanbul.
- TOLUN (-DENKER), B. (1977) **Yerleşme Coğrafyası**, İ.Ü. Coğ. Enst.Yay. No:93, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. (1956) "*Eskişehir Bölgesinde Mesken Şekillerine Toplu Bir Bakış*", **İ.Ü.Coğ. Enst.Der. Sayı:7**, İstanbul, (92-106).

- TUNÇDİLEK, N. (1967) **Türkiye İskân Coğrafyası: Kır İskânı**, İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay.No:49, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. / ÖZGÜÇ, N. (1998) **Beşeri Coğrafya; İnsan, Kültür, Mekân**, Çantay Yay., İstanbul.
- UZUN, S. (1997) “Orta Çoruh Vadisinde Çalı Örtülü Meskenler”, **Akademik Açı 1997/1**, Samsun, (71-81).
- YALÇINLAR, İ.(1985) **Strüktürel Jeomorfoloji I**, İ.Ü.Ed. Fak. Yay. No:800, İst.
- YILMAZ, C. (1998) “Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Meskenlerinde Kullanılan Taş Örtüsü ve Bunların Turizm Açısından Önemi”, **15.Türkiye Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 20-24 Nisan 1998**, (Yayınlanmamış Bildiri), Ankara.

MAKALENİN YAYINLANDIĞI YER:

- Cevdet YILMAZ (2001) “Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü - The Stone Roof Cover of Wooden Rural Houses in The Sinop-Kastamonu Area”, **Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6**, Erzurum, (163-186)